

SŁAWOMIR STEINBORN

ZASKARŻALNOŚĆ DECYZJI WYDAWANYCH W POSTĘPOWANIU W PRZEDMIOCIE EUROPEJSKIEGO NAKAZU ARESZTOWANIA

I. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Wprowadzenie z dniem 1 maja 2004 r. do polskiego kodeksu postępowania karnego¹ przepisów o wydawaniu i wykonywaniu europejskiego nakazu aresztowania (e.n.a.) otworzyło nowy rozdział we wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych między Polską a innymi państwami europejskimi. Wstępne dane statystyczne² wskazują niezbicie, że e.n.a. wykorzystywany jest zdecydowanie częściej niż ekstradycja, którą na terytorium Unii Europejskiej zasadniczo zastąpił, co daje uzasadnione podstawy do przyjęcia tezy o dużym praktycznym znaczeniu tej instytucji. Z drugiej jednak strony, jak to w przypadku każdego *novum*, zwłaszcza początki obowiązywania i stosowania przepisów regulujących e.n.a. obfitują w problemy interpretacyjne, z którymi boryka się nie tylko doktryna prawa, ale które najczęściej dotyczą również organy stosujące prawo i w konsekwencji mogą prowadzić do rozbieżności w praktyce. Przykładem takiej sytuacji jest niewątpliwie kwestia dopuszczalności zażalenia na postanowienie o wydaniu e.n.a., która zwłaszcza wśród praktyków budziła szereg wątpliwości w pierwszych miesiącach stosowania przepisów o e.n.a., a ostatecznie została rozstrzygnięta przez Sąd Najwyższy³. Problem ten jest jednak tylko wycinkiem całego zespołu zagadnień dotyczących zaskarżalności orzeczeń wydawanych w postępowaniu dotyczącym e.n.a., która to problematyka ma istotne znaczenie zarówno na płaszczyźnie teoretycznej, jak i praktycznej. Chodzi tu bowiem o znalezienie niezbędnego kompromisu pomiędzy dążeniem do zagwarantowania praw jednostki w tym postępowaniu, co wyraża się w prawie stron do walki o korzystne dla siebie rozstrzygnięcie, m.in. przy wykorzystaniu środków zaskarżenia, a potrzebą sprawnego przeprowadzenia postępowania, która w przypadku e.n.a. ma szczególne znaczenie, przede wszystkim z punktu widzenia efektywności tego instrumentu prawnego.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

² Zob. A. Łukaszewicz, *Europejski nakaz pożyteczny*, „Rzeczpospolita” z 2005 r., nr 122, s. C3.

³ Uchwała z dnia 20 stycznia 2005 r., I KZP 29/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 3.

Ustawodawca europejski nie odniósł się w decyzji ramowej o e.n.a.⁴ wprost do kwestii zaskarżalności decyzji wydawanych w postępowaniu w przedmiocie e.n.a. Jedynie w punkcie 8 preambuły wskazano, iż decyzje w sprawie wykonywania e.n.a. należy poddawać należytych kontrolom. Z kolei w przepisie art. 8 decyzji ramowej wprowadzie uregulowana została treść i forma e.n.a., jednak pominięto problem jego zaskarżalności. Milczy w tym zakresie również przepis art. 11 decyzji ramowej regulujący prawa osoby ściganej w związku z wydaniem e.n.a. Podobnie problem ten przedstawia się również w odniesieniu do wykonywania e.n.a. W przepisie art. 15 decyzji ramowej mówiącym o decyzji o przekazaniu brak jest wymagania, aby była ona zaskarżalna. Do kwestii tej nie odnosi się też w żaden sposób przepis art. 27 ust. 4 decyzji ramowej dotyczący wniosku o wyrażenie przez państwo, które przekazało osobę ściganą, zgody na ściganie tej osoby za inne przestępstwa niż te, które były podstawą przekazania. W przepisach decyzji ramowej o e.n.a. można jednak dostrzec unormowania mogące dawać podstawy do wysnucia pewnych wniosków dotyczących problematyki zaskarżalności. Przykładowo, przepis art. 17 decyzji ramowej dotyczący terminów wydania decyzji w przedmiocie wykonania e.n.a. wprowadza żadnych szczególnych unormowań (np. polegających na wydłużeniu terminu) na wypadek jej zaskarżenia, jednocześnie mówi się w nim jednak o wydaniu ostatecznej decyzji (*final decision*), co wskazywałoby na to, że prawodawca europejski swoim milczeniem nie wyklucza wprowadzenia przez poszczególne państwa członkowskie UE w ich prawie krajowym możliwości zaskarżania decyzji w przedmiocie przekazania osoby ściganej. Również przepis art. 23 decyzji ramowej o e.n.a., określając terminy przekazania osoby, której dotyczy e.n.a., nakazuje ich liczenie od chwili wydania ostatecznej decyzji (*final decision*). Brak wyraźnych regulacji w decyzji ramowej o e.n.a. oznacza, że ustawodawca europejski pozostawił kwestię zaskarżalności decyzji wydawanych w postępowaniu dotyczącym wydania i wykonania e.n.a. do uregulowania w prawie krajowym⁵. Państwa członkowskie uzyskały zatem swobodę w uregulowaniu kwestii zaskarżalności decyzji wydawanych w związku z e.n.a., choć niewątpliwie powinny one mieć na względzie, by nie niweczyć celów, którym ma służyć instytucja e.n.a. Nie można pomijać tu również podstawowych zasad, na których oparte zostało postępowanie w przedmiocie e.n.a., w tym zasady szybkości i sprawności postępowania.

II. ZASKARŻALNOŚĆ DECYZJI DOTYCZĄCYCH E.N.A. W INNYCH PAŃSTWACH CZŁONKOWSKICH UE

Analiza uregulowań dotyczących zaskarżalności decyzji w przedmiocie e.n.a. przyjętych w poszczególnych państwach członkowskich UE w żadnym razie

⁴ Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/JHA), Dz.Urz. WE L 190 z 18 maja 2002 r., s. 1 – cyt. dalej jako decyzja ramowa.

⁵ Zob. też A. Górski, A. Sakowicz, *Europejski nakaz aresztowania. Między skutecznością ścigania a gwarancyjną funkcją praw człowieka*, „Przegląd Policyjny” 2002, nr 3-4, s. 59.

nie daje podstaw do uznania zasadności tezy o jednolitości przyjmowanych rozwiązań. Przyczyny tego stanu należy upatrywać przede wszystkim w pominięciu tej problematyki w decyzji ramowej o e.n.a. O konkretnych rozwiązaniach zadecydowała zatem w dużej mierze tradycja prawna poszczególnych państw członkowskich. Większość państw wprowadziła możliwość zaskarżenia decyzji o przekazaniu osoby ściganej, niektóre nawet w dwóch instancjach, jednocześnie zazwyczaj przewidziano krótkie terminy do wniesienia odwołania oraz rozpoznania sprawy przez sąd odwoławczy lub sąd kasacyjny⁶.

Możliwość spowodowania weryfikacji decyzji w przedmiocie wydania e.n.a. wprowadzono jedynie w nielicznych państwach. W Danii jest to konsekwencją faktu, iż wydanie e.n.a. należy do kompetencji Ministra Sprawiedliwości, którego decyzja (o wydaniu e.n.a.) podlega kontroli sądowej. Z kolei w Hiszpanii e.n.a. wydaje sędzia śledczy, którego orzeczenia na zasadach ogólnych przewidzianych w hiszpańskim kodeksie postępowania karnego podlegają zaskarżeniu do sądu. Możliwość zaskarżenia dotyczy zarówno wydania, jak i odmowy wydania e.n.a. i to pomimo że hiszpańska ustawa nr 3/2003 nie przewiduje wprost zaskarżalności tych decyzji.

Do grupy państw o stosunkowo szerokiej dopuszczalności odwołania od orzeczenia o przekazaniu osoby ściganej zaliczyć należy Wielką Brytanię. Zgodnie z art. 26 *Extradition Act* z 2003 r. decyzja o przekazaniu jest zaskarżalna do Wysokiego Trybunału (*High Court*)⁷, przy czym odwołanie można oprzeć zarówno na zarzutach obrazy prawa, jak i błędu w ustaleniach faktycznych. Powinno być ono wniesione w terminie 7 dni od dnia wydania decyzji. Odwołanie nie przysługuje natomiast w sytuacji, gdy osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie. Zaskarżalna jest również decyzja o odmowie przekazania, z wyjątkiem gdy jej przyczyną było cofnięcie wniosku o wydanie osoby ściganej (art. 28). Odwołanie powinno być rozpoznane w czasie określonym w regulaminie sądu (art. 31). Od decyzji *High Court* może być wniesione odwołanie do Izby Lordów (*House of Lords*), jednak po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Wysokiego Trybunału lub Izby Lordów (art. 32). Zezwolenie takie może być udzielone jedynie wówczas, gdy *High Court* stwierdzi, iż w sprawie występuje zagadnienie prawne o ogólnym znaczeniu publicznym (*point of law of general public importance*), sąd udzielający zezwolenia zaś uzna, iż zagadnienie to powinno być rozważone przez Izbę Lordów.

Również w Belgii możliwe jest zaskarżenie decyzji w przedmiocie przekazania w dwóch instancjach. Zgodnie z art. 17 § 1 ustawy z 19 grudnia 2003 r. osoba ścigana i oskarżyciel publiczny od orzeczenia *la chambre du conseil* mogą wnieść apelację do *la chambre des mises en accusation*, od orzeczenia rozstrzygającego apelację zaś na podstawie art. 18 § 1 przysługuje im kasacja do Sądu Kasacyjnego (*Cour de Cassation*). W jednym, jak i w drugim przypadku prze-

⁶ Zob. też L. Ang, w: R. Blekxtoon, W. van Ballegooij (red.), *Handbook on the European Arrest Warrant*, The Hague 2005, s. 61.

⁷ W kwestii organizacji brytyjskiego wymiaru sprawiedliwości zob. m.in. C. Michalczuk, *Struktura sądownictwa karnego w Wielkiej Brytanii*, Prok. i Pr. 2005, nr 7–8, s. 180 i n.

widziano bardzo krótki termin do wniesienia środka odwoławczego – powinno to nastąpić w ciągu 24 godzin, w przypadku oskarżyciela od chwili wydania orzeczenia, a w przypadku osoby ściganej od chwili doręczenia jej orzeczenia. Kasacja może jednak zostać przez stronę uzupełniona poprzez przedstawienie dodatkowych argumentów w ciągu 5 dni od jej wniesienia. Orzeczenie w przedmiocie apelacji i kasacji powinno zapaść w ciągu 15 dni od jej wniesienia (art. 17 § 4 i art. 18 § 3). Na identycznych zasadach może również zostać zaskarżona przez oskarżyciela decyzja sędziego śledczego o odmowie wykonania e.n.a., wydana na wstępnym posiedzeniu poświęconym m.in. kwestii stosowania środków zapobiegawczych wobec osoby ściganej (art. 14).

W Danii decyzję w przedmiocie przekazania podejmuje Minister Sprawiedliwości. Osoba ścigana może wnieść od jego decyzji odwołanie do sądu miejskiego (art. 18b (4) ustawy nr 110 z 18 lutego 1998 r. o ekstradycji). Od orzeczenia tego sądu każda ze stron może z kolei odwołać się do sądu wyższej instancji. Ostateczna decyzja powinna zapaść w ciągu 60 dni od dnia zatrzymania osoby ściganej w Danii (art. 18d (2) ustawy). Kontrolę sądową decyzji o przekazaniu przewidziano również w Niemczech (§ 79 IRG), gdyż w przedmiocie wykonania e.n.a. decyzję podejmuje Prokurator Generalny.

Możliwość jednokrotnego odwołania do sądu wyższego rzędu bez szczególnych dodatkowych ograniczeń przewidziano w:

- Austrii – osoba ścigana i prokurator w terminie 3 dni od ogłoszenia orzeczenia mogą wnieść zażalenie do sądu drugiej instancji, które powinno być rozpoznane w ciągu 40 dni od dnia wyrażenia zgody przez osobę ściganą na przekazanie (§ 20 ust. 3 ustawy federalnej nr 36 o współpracy sądowej w sprawach karnych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej – EU-JZG),
- Czechach (art. 397 ust. 4 czeskiego k.p.k.),
- Estonii – odwołanie przysługuje w terminie 3 dni od wydania orzeczenia i powinno być ono rozpoznane w ciągu 10 dni (§ 504 estońskiego k.p.k.),
- Finlandii – apelacja wnoszona do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni, w ciągu kolejnych 7 strona przeciwna może wnieść odpowiedź, rozpoznanie apelacji zaś powinno nastąpić w ciągu następnych 20 dni, a jeżeli nie jest możliwe dotrzymanie tego terminu, tak szybko, jak jest to możliwe (§ 37-43 ustawy z 30 sierpnia 2003 r.),
- Luksemburgu (art. 13 ustawy z dnia 17 marca 2004 r.),
- Portugalii – apelacja wnoszona do Sądu Najwyższego w terminie 5 dni (art. 24 ustawy nr 65/2003 z 23 sierpnia),
- Słowenii – dopuszczono tam możliwość odwołania się od decyzji w przedmiocie wydania, jednak podobnie jak w Polsce zróżnicowano termin do jego wniesienia w zależności od tego, czy chodzi o decyzję wydaną w sytuacji wyrażenia przez osobę ściganą zgody na przekazanie (wówczas termin ten wynosi 24 godziny od chwili doręczenia decyzji, a odwołanie powinno być rozpoznane w ciągu 48 godzin – art. 20 ust. 5 ustawy z dnia 26 marca 2004 r.), czy też w razie braku takiej zgody (wówczas termin do wniesienia odwołania wynosi 3 dni – art. 21 ust. 7); co interesujące w Słowenii zróżnicowano również sądy

odwoławcze właściwe do rozpoznania odwołania – w pierwszym wypadku decyzję w przedmiocie przekazania podejmuje sędzia śledczy, odwołanie zaś rozpoznaje trzyosobowy skład sądu okręgowego, natomiast w drugim (dotyczy to również zbiegu kilku e.n.a.) decyzję w pierwszej instancji podejmuje sąd okręgowy, odwołanie zaś służy do sądu apelacyjnego (*visje sodište*); w przypadku zbiegu e.n.a. z wnioskiem ekstradycyjnym sprawę rozstrzyga skład 3 sędziów Sądu Najwyższego, od którego orzeczenia stronom przysługuje odwołanie w terminie 3 dni od jej doręczenia do składu 5 sędziów Sądu Najwyższego (art. 24 ust. 1).

W pewnych państwach członkowskich dopuszczono możliwość zaskarżenia decyzji w przedmiocie przekazania, jednak tylko w odniesieniu do sytuacji, gdy osoba ścigana nie wyraziła zgody na przekazanie. Decyzje o przekazaniu wydane w razie istnienia zgody osoby ściganej na przekazanie są wówczas niezaskarżalne. Tak przyjęto w przypadku:

- Cypru – w pozostałym zakresie dopuszcza się tu wniesienie w terminie 3 dni od ogłoszenia orzeczenia w przedmiocie przekazania przez osobę ściganą i Prokuratora Generalnego apelacji do Sądu Najwyższego, która powinna zostać rozpoznana w ciągu 8 dni (art. 24 ustawy nr 133 (I) z 2004 r.),
- Francji – w sytuacji braku zgody osoby ściganej na przekazanie może ona oraz Prokurator Generalny wnieść kasację (art. 695–31 francuskiego k.p.k.),
- Grecji – w razie braku zgody osoby ściganej na przekazanie strony mogą wnieść apelację do Sądu Najwyższego w ciągu 24 godzin od ogłoszenia orzeczenia, która powinna zostać rozpoznana w terminie 8 dni (art. 22 ustawy nr 3251/2004),
- Irlandii (art. 15 *European Arrest Warrant Act 2003*),
- Litwy – apelacja wnoszona jest w terminie 7 dni, rozpoznanie jej powinno nastąpić w ciągu 14 dni (art. 74 litewskiego k.p.k.),
- Węgier (art. 12 ustawy CXXX z 2003 r.),
- Słowacji – apelacja nie przysługuje w ogóle od decyzji prokuratora o wykonaniu e.n.a. wydawanych w razie wyrażenia przez osobę ściganą zgody na przekazanie (art. 20 ust. 7 ustawy nr 403/2004 z 24 czerwca 2004 r.),
- Szwecji – wyłączono tu również możliwość zaskarżenia decyzji o odmowie przekazania obywatela szwedzkiego lub osoby stale zamieszkałej na terytorium Szwecji, w celu wykonania kary, który nie wyraził na to zgody (rozdz. 5, art. 9 ustawy (2003:1156) o przekazywaniu ze Szwecji na podstawie europejskiego nakazu aresztowania),
- Wielkiej Brytanii.

Innym sposobem na przyspieszenie postępowania jest zobligowanie stron do złożenia oświadczenia po ogłoszeniu orzeczenia sądu w przedmiocie przekazania, czy będą wnosić odwołanie, które to rozwiązanie przyjęto na Węgrzech (art. 13 ust. 4 ustawy CXXX z 2003 r. o współpracy w sprawach karnych z państwami członkowskimi Unii Europejskiej). Tam też wyraźnie stwierdzono, iż wniesienie odwołania nie powoduje wstrzymania wykonania zaskarżonej decyzji (art. 9).

Jedynie nieliczne państwa członkowskie UE nie wprowadziły możliwości zaskarżenia decyzji o przekazaniu lub też wprowadziły znaczne ograniczenia w jej zaskarżalności⁸. W niektórych państwach możliwość zaskarżenia decyzji dotyczących e.n.a. w pewnym stopniu została ograniczona poprzez możliwość podniesienia jedynie zarzutu obrazy prawa. Do powyższej grupy należy zaliczyć unormowania przyjęte w Holandii, Irlandii i we Włoszech. Zgodnie z art. 16 ust. 1 irlandzkiego *European Arrest Warrant Act 2003*, może być wniesiona apelacja do Sądu Najwyższego oparta na zarzucie obrazy prawa. Holenderska ustawa nr 195 z 29 kwietnia 2004 r. o implementacji decyzji ramowej UE o europejskim nakazie aresztowania przewiduje zaś, iż decyzja w przedmiocie przekazania osoby ściganej jest zaskarżalna jedynie w drodze kasacji opartej na zarzucie obrazy prawa (art. 29 ust. 2), przy czym jej wniesienie nie wpływa na wykonanie orzeczenia o przekazaniu osoby ściganej w trybie e.n.a. (art. 29 ust. 1).

We Włoszech art. 22 ustawy nr 69 z 22 kwietnia 2005 r. stanowi, że orzeczenie Sądu Apelacyjnego w przedmiocie przekazania osoby ściganej może być zaskarżone przez stronę, obrońcę i Prokuratora Generalnego kasacją do Sądu Kasacyjnego (*Corte di cassazione*). Jest to konsekwencja wyrażonej w art. 111 włoskiej konstytucji zasady, w myśl której orzeczenia ostateczne (*sentenze*), jeśli nie mogą być w żaden inny sposób zaskarżone, oraz rozstrzygnięcia skutkujące pozbawieniem wolności mogą być, na podstawie zarzutów naruszenia prawa, zaskarżone do Sądu Kasacyjnego⁹. Kasacja służy zarówno od orzeczenia o przekazaniu osoby ściganej, jak i o odmowie przekazania. Może być wniesiona w terminie 10 dni od ogłoszenia orzeczenia (art. 22 ust. 1). Wniesienie kasacji powoduje zawieszenie wykonania orzeczenia (art. 22 ust. 2). Sąd Kasacyjny powinien rozstrzygnąć sprawę w ciągu 15 dni od otrzymania akt sprawy (art. 22 ust. 3). W razie przekazania sprawy przez Sąd Kasacyjny do ponownego rozpoznania w I instancji nowa decyzja w przedmiocie wykonania e.n.a. powinna zostać wydana w ciągu 20 dni od otrzymania akt sprawy (art. 22 ust. 6).

Na Słowacji osobie ściganej i prokuratorowi przysługuje apelacja do Sądu Najwyższego, jednak może ona zostać oparta wyłącznie na zarzutach odnoszących się do podstaw odmowy wykonania e.n.a. (art. 21 ust. 6 ustawy nr 403/2004 z 24 czerwca 2004 r.).

Najbardziej restrykcyjna w rozważanym zakresie regulacja została przyjęta w Hiszpanii. Obowiązująca w tym państwie ustawa nr 3/2003 z dnia 14 marca o europejskim nakazie aresztowania¹⁰ wyłącza w art. 18 ust. 1 możliwość odwołania się od decyzji o przekazaniu, jeżeli osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie. W razie braku zgody na przekazanie, decyzję w przedmiocie przekazania podejmuje Sąd Krajowy, od którego decyzji nie przysługują żadne środki odwoławcze (art. 18 ust. 2). W literaturze wskazuje się, iż powyższa regulacja jest znacznie bardziej restrykcyjna niż przepisy dotyczące ekstradycji biernej,

⁸ L. Ang, w: R. Blekxtoon, W. van Ballegooij (red.), *Handbook...*, op. cit., s. 61.

⁹ Zob. A. Perrodet, w: M. Delmas-Marty, J.R. Spencer (red.), *European Criminal Procedures*, Cambridge 2002, s. 400–401.

¹⁰ Zob. też B.J. Stefańska, *Europejski nakaz aresztowania w Hiszpanii*, WPP 2005, nr 3, s. 91–92.

które przewidują możliwość odwołania się od decyzji o wydaniu do Izby Karnej Sądu Najwyższego¹¹. Jednocześnie jednak podnosi się, że orzecznictwo hiszpańskiego Trybunału Konstytucyjnego dopuszcza wyjątkowo możliwość wniesienia skargi konstytucyjnej w razie naruszenia w toku procedury ekstradycyjnej praw podstawowych, np. dopuszczalnego okresu zatrzymania lub prawa do rzetelnego procesu. W związku z tym za dopuszczalne uznaje się również wniesienie do Trybunału Konstytucyjnego takiej skargi przeciwko ostatecznej decyzji wydanej przez Centralnych Sędziów Śledczych lub Sąd Krajowy na podstawie art. 18 ustawy nr 3/2003. Będzie mogła ona zostać oparta na analogicznych podstawach jak w przypadku ekstradycji¹². Problem naruszenia praw podstawowych może powstać, jak wskazuje orzecznictwo hiszpańskiego TK zapadłe w odniesieniu do ekstradycji, np. w przypadku wykonywania e.n.a. wydanego w związku z orzeczeniem wydanym *in absentia*, gdyż w takim przypadku sąd orzekający w przedmiocie przekazania powinien zbadać, czy w państwie wydania e.n.a. osoba ścigana będzie miała zapewnioną jakąkolwiek możliwość odwołania się od takiego orzeczenia¹³. Pierwsze takie skargi zostały już wniesione do hiszpańskiego TK, jednak nie doszło do ich rozpoznania, gdyż zostały odrzucone z powodów formalnych¹⁴. Do Sądu Krajowego mogą natomiast być zaskarżane decyzje związane ze zwolnieniem zatrzymanej osoby ściganej, jej tymczasowym aresztowaniem oraz uchyceniem tego środka (art. 17 ust. 4).

Powyższy przegląd regulacji przyjętych w państwach członkowskich UE pozwala na wyodrębnienie czterech typów rozwiązań dotyczących zaskarżalności decyzji w przedmiocie wykonania e.n.a. Pierwszy to pełna zaskarżalność tych decyzji (niekiedy nawet w dwóch instancjach), drugi to wyłączenie możliwości zaskarżenia decyzji o przekazaniu w sytuacji, gdy osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie, przy zaskarżalności pozostałych decyzji. W tych modelach dość częste jest jednak wprowadzenie krótkiego terminu do wniesienia środka odwoławczego oraz określenie terminów maksymalnych na rozpoznanie sprawy w instancji odwoławczej. Trzeci typ polega na ograniczeniu podstaw zaskarżenia wyłącznie do zarzutu obrazu prawa. Ostatni model to całkowite wyłączenie możliwości zaskarżenia decyzji w przedmiocie wykonania e.n.a.

¹¹ M. Jimeno-Bulnes, *The European Arrest Warrant As a Measure Against Terrorism – Spanish Implementation On EAW: a Procedural View*, w: *European Arrest Warrant – Achievements and Dilemmas, papers presented to the seminar held at the European Centre Natolin on 27 January 2006*, Working Paper 3 (7), Warszawa 2006, s. 65.

¹² M. Jimeno-Bulnes, *The European...*, op. cit., s. 66–67; M. Jimeno-Bulnes, *Spain And The EAW – A View From A 'Key User'*, w: E. Guild (red.), *Constitutional challenges to the European Arrest Warrant*, Nijmegen 2006, s. 182.

¹³ M. Jimeno-Bulnes, *The European...*, op. cit., s. 67.

¹⁴ M. Jimeno-Bulnes, *Spain...*, op. cit., s. 182.

III. UWARUNKOWANIA KONSTYTUCYJNE I PRAWNOMIĘDZYNARODOWE

Przewidziane w przepisie art. 78 Konstytucji RP¹⁵ prawo do zaskarżenia co do zasady dotyczy wszystkich orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wprawdzie określenie wyjątków i trybu zaskarzania pozostawiono ustawodawcy zwyktemu, jednakże można z tego przepisu wywieść skierowany do tegoż ustawodawcy postulat takiego ukształtowania procedury, aby w miarę możliwości przewidziane w niej było prawo wniesienia przez stronę środka zaskarżenia. Z brzmienia art. 78 Konstytucji RP wynika również, że możliwość zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji ma być regułą, niedopuszczalność zaskarżenia zaś wyjątkiem, lecz nie zmienia to faktu, że w drodze ustawy może zostać wyłączona zaskarżalność niektórych orzeczeń i decyzji, jak również ograniczone podstawy ich zaskarżenia. Ważne jest, aby miało to wyjątkowy i uzasadniony istotnymi względami charakter. Brak jest natomiast w przepisach Konstytucji sprecyzowania charakteru wyjątków dopuszczonych w art. 78 zd. 2, nie wskazuje się bowiem ani zakresu podmiotowego, ani przedmiotowego, w jakim odstępstwo od zasady jest dopuszczalne. Nie oznacza to jednak, iż ustawodawca zwykły ma pełną, niczym nieskrępowaną swobodę w ustalaniu katalogu takich wyjątków. W pierwszym rzędzie należy liczyć się z tym, iż nie mogą one prowadzić do naruszenia innych norm konstytucyjnych. Ponadto nie mogą powodować przekreślenia samej zasady ogólnej, która na gruncie zwykłego ustawodawstwa stałaby się *de facto* wyjątkiem od wprowadzanej w różnych regulacjach procesowych reguły postępowania jednoinstancyjnego¹⁶. Trybunał Konstytucyjny przyjmuje w swoim orzecznictwie, iż ocena konkretnych regulacji wiążących się z kwestią zaskarżalności decyzji z punktu widzenia normy określonej w art. 78 Konstytucji RP musi uwzględniać całokształt unormowań determinujących przebieg danego postępowania. W szczególności konieczne jest zarówno odniesienie do rodzaju sprawy rozstrzyganej w danym postępowaniu, struktury i charakteru organów podejmujących rozstrzygnięcie, jak i wreszcie konsekwencji oddziaływania innych zasad i norm konstytucyjnych, w szczególności zaś konstytucyjnej zasady prawa do sądu¹⁷.

Poszukując standardu dotyczącego zaskarżalności decyzji w przedmiocie wydania e.n.a. oraz wykonania e.n.a., trudno w aktach prawa międzynarodowego znaleźć unormowania odnoszące się wprost do tej kwestii. Przepisy art. 2

¹⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

¹⁶ Zob. szerzej S. Steinborn, *Ograniczenie zaskarżalności wyroku wydanego w I instancji jako środek uproszczenia procesu karnego w świetle prawa do dwuinstancyjnego postępowania (uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. XIII, s. 378 oraz cyt. tam orzecznictwo i literaturę.

¹⁷ Wyrok TK z dnia 16 listopada 1999 r., SK 11/99, OTKZU 1999, nr 7, poz. 158; wyrok TK z dnia 18 kwietnia 2005 r., SK 6/05, OTK-A 2005, nr 4, poz. 36.

Protokołu nr 7 do EKPCz¹⁸ i art. 14 ust. 5 MPPOiP¹⁹ gwarantują jedynie możliwość zaskarżenia wyroku skazującego za przestępstwo wydanego w I instancji. Z kolei prawa do odwołania nie można wyprowadzić również z treści art. 6 ust. 1 EKPCz²⁰, gdyż nie gwarantuje on dostępu do całego toku instancji. Dopiero gdy ustawodawca krajowy wprowadzi postępowanie odwoławcze, musi ono spełniać standardy rzetelnego procesu²¹. Warto natomiast zwrócić uwagę na przepisy art. 5 ust. 1 lit. f i ust. 4 EKPCz, z których wynika m.in. prawo odwołania się przez osobę pozbawioną wolności w wyniku tzw. aresztu ekstradycyjnego do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności. Z kolei w art. 13 EKPCz ustanowiono prawo do skutecznego środka odwoławczego. Wprawdzie areszt ekstradycyjny stosuje sąd, a zatem następuje swoista konsumpcja gwarancji z art. 5 ust. 4 EKPCz, jednakże z uwagi na regulację z art. 13 EKPCz stronie musi być przyznana możliwość odwołania się od decyzji sądu do sądu wyższego rzędu²². Nie powinno ulegać wątpliwości, że standard wynikający z tych uregulowań musi znaleźć zastosowanie również w przypadku postępowania dotyczącego wykonania e.n.a. Z powyższego wynika również, iż osoba ścigana zatrzymana przez Policję w związku z wnioskiem ekstradycyjnym innego państwa lub też dotyczącym tej osoby e.n.a. wydanym w innym państwie członkowskim UE powinna mieć prawo do wniesienia zażalenia na to zatrzymanie i to niezależnie od późniejszej możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie sądu o zastosowaniu wobec niej tymczasowego aresztowania (tzw. aresztu ekstradycyjnego). Stosować należy tu zatem przepis art. 246 k.p.k.

IV. UNORMOWANIA ZAWARTE W POLSKIM KODEKSIE POSTĘPOWANIA KARNEGO – POSTĘPOWANIE W PRZEDMIOCIE WYDANIA E.N.A.

W rozdziale 65a k.p.k. dotyczącym wydawania e.n.a. przez polski sąd brak wyraźnej regulacji dotyczącej zaskarżenia postanowienia o wydaniu e.n.a. W początkowym okresie stosowania tych przepisów zrodziło to wątpliwości w praktyce²³, czy wskazane postanowienie jest zaskarżalne na innej podstawie, określonej poza rozdziałem 65a k.p.k. Ich efektem była uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r. (I KZP 29/04), w której stwierdzono, że na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania, wydane

¹⁸ Protokół nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364).

¹⁹ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).

²⁰ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

²¹ Zob. szerzej S. Steinbom, *Ograniczenie...*, op. cit., s. 368 i n. oraz cyt. tam orzecznictwo i literaturę.

²² Zob. też P. Hofmański, *Konwencja Europejska a prawo karne*, Toruń 1995, s. 197, 335–336.

²³ W doktrynie od początku obowiązywania przepisów o e.n.a. wskazywano, iż postanowienie o wydaniu e.n.a. nie jest zaskarżalne, zob. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Suplement do tomów I–III*, pod red. P. Hofmańskiego, Warszawa 2004, s. 40.

na podstawie art. 607a k.p.k., zażalenie nie przysługuje²⁴. Powyższy pogląd jest przede wszystkim wynikiem analizy przepisu art. 459 § 1 i 2 k.p.k. i stwierdzenia, iż postanowienie o wydaniu e.n.a. nie zamyka drogi do wydania wyroku ani nie ma charakteru postanowienia co do środka zabezpieczającego. Nie ma również podstaw, aby zakwalifikować postanowienie o wydaniu e.n.a. do innej grupy decyzji zaskarżalnych zażaleniem (art. 459 § 2 *in fine* k.p.k.), w tym zwłaszcza uznać je za postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego, które jest zaskarżalne na podstawie art. 252 § 1 k.p.k. Nie można bowiem stawiać znaku równości między e.n.a. a tymczasowym aresztowaniem²⁵. Ustawodawca przyjął tu zatem podobne rozwiązanie, jak w przypadku ekstradycji, gdzie zaskarżalne jest postanowienie w przedmiocie wydania (art. 603 § 4 k.p.k.), natomiast brak możliwości zaskarżenia decyzji związanych z występowaniem o ekstradycję do państw obcych (art. 593 k.p.k.). W tym drugim przypadku należy mieć jednak na względzie, iż takie uregulowanie jest przede wszystkim konsekwencją faktu, że ostateczna decyzja o wystąpieniu z wnioskiem ekstradycyjnym należy do Ministra Sprawiedliwości, a więc organu politycznego, co zasadniczo różni ekstradycję czynną od postępowania w przedmiocie wydania e.n.a. Powyższy wniosek dotyczący niezaskarżalności postanowienia w przedmiocie wydania e.n.a. nakazuje analogicznie przyjąć, iż zaskarżalne nie jest również postanowienie sądu okręgowego o wystąpieniu na podstawie art. 607e § 3 pkt 8 i § 4 k.p.k. do państwa wykonania e.n.a. z wnioskiem o wyrażenie zgody na ściganie lub wykonanie kary za przestępstwa, które nie stanowiły podstawy przekazania osoby ściganej.

Rozważając problematykę zaskarżalności postanowienia o wydaniu e.n.a., warto dokonać również szerszej analizy, czy argumentów na rzecz przyjęcia tezy o zaskarżalności takiego postanowienia nie można doszukać się w treści przepisu art. 78 Konstytucji RP. Tak niewątpliwie byłoby wówczas, gdyby postanowienie o wydaniu e.n.a. wiązało się z bezpośrednią ingerencją w konstytucyjnie zagrożone prawo lub wolność jednostki. Z tej perspektywy konieczne staje się rozstrzygnięcie, czy postanowienie o wydaniu e.n.a. i w konsekwencji sam e.n.a. skutkują pozbawieniem wolności osoby ściganej, a więc oznaczają ingerencję w konstytucyjnie chronioną wolność osobistą jednostki (art. 41 Konstytucji RP). Innymi słowy, problem sprowadza się do ustalenia, czy e.n.a. jest „bezpośrednio” skuteczny w państwie, na którego terytorium przebywa osoba ścigana, jako podstawa pozbawienia wolności.

²⁴ Zob. przyp. 3; zob. również glosy do powyższej uchwały: aprobowąca A. Murzynowski, OSP 2005, nr 12, poz. 150 oraz częściowo aprobowąca J. Izydorezyka, OSP 2006, nr 1, poz. 4 i S. Steinboma, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2005, nr 1, poz. 18; aprobowąco odnieśli się również A. Górski, A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 1263; A. Górski, A. Sakowicz (red.), *Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych*, Warszawa 2006, s. 386; T. Grzegorzczak, *Procedowanie w sprawie europejskiego nakazu aresztowania*, Prok. i Pr. 2005, nr 4, s. 10; S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2005, s. 597.

²⁵ W celu zapoznania się z szerszą analizą tego problemu zob. uzasadnienie uchwały oraz S. Steinborn, *Glosa...*, op. cit., s. 146 i n. oraz cyt. tam literaturę.

Analiza przepisów decyzji ramowej o e.n.a. wydaje się uzasadniać wniosek, że e.n.a. nie jest prawną podstawą aresztowania osoby ściganej w państwie jego wykonania²⁶. Już sama definicja zawarta w art. 1 ust. 1 wskazuje, że chodzi o decyzję wydaną wprawdzie „w celu aresztowania i przekazania” (*with a view to the arrest and surrender*), ale zostaje to dookreślone następnie zwrotem „przez inne państwo członkowskie”. Nie ma podstaw, aby sądzić, iż odnosi się on tylko do przekazania, a nie do aresztowania, o którym mowa w tej definicji, skoro określenia te zostały połączone spójnikiem „i”²⁷. To, że celem e.n.a. jest aresztowanie osoby ściganej, nie jest jeszcze równoznaczne z tym, że e.n.a. jest skuteczną w państwie wykonania decyzją o aresztowaniu osoby ściganej. Z kolei treść przepisu art. 12 ust. 1 decyzji ramowej o e.n.a. może stwarzać pewne podstawy do przyjęcia tezy, iż sam e.n.a. skutkuje automatycznie aresztowaniem osoby ściganej, skoro mówi się w nim o aresztowaniu osoby ściganej na podstawie e.n.a. oraz o możliwości jej zwolnienia przez właściwy organ sądowy państwa wykonania e.n.a. Wydaje się jednak, iż przez aresztowanie, o którym mowa w tym przepisie, należy rozumieć ogólnie pozbawienie wolności, a przede wszystkim zatrzymanie osoby ściganej. Skoro organ sądowy państwa wykonania e.n.a. ma obowiązek zbadać, czy należy zgodnie z prawem tego państwa (a nie w myśl prawa państwa wydania e.n.a.) utrzymać izolację osoby ściganej, czy też ją zwolnić, trudno zakładać, że podstawą pozbawienia wolności jest e.n.a. W takim przypadku to jedynie organ, który wydał e.n.a., byłby władny poprzez jego uchylenie spowodować zwolnienie osoby ściganej. Wydaje się zatem, iż e.n.a. na gruncie aktualnych przepisów należy ujmować jedynie jako *sui generis* przesłankę leżącą u podstaw decyzji podejmowanej przez właściwy organ państwa wykonania e.n.a., skutkującej pozbawieniem wolności (zatrzymaniem, a potem tymczasowym aresztowaniem) osoby ściganej. Zawsze jednak będzie to suwerenna decyzja kompetentnego organu państwa wykonania e.n.a., a nie „automatyczne” wywieranie skutków przez e.n.a. wydany w jednym państwie członkowskim UE na terytorium innego państwa członkowskiego UE. Z wydaniem e.n.a. nie wiąże się zatem automatycznie konieczność pozbawienia wolności osoby ściganej. Co więcej, decyzja ramowa o e.n.a. nie wprowadza nawet obowiązku aresztowania osoby ściganej, gdyż nie wyklucza, że w toku postępowania w przedmiocie wykonania e.n.a. będzie się ona znajdowała na wolności, a ewentualnie będą wobec niej stosowane nieizolacyjne środki zapobiegawcze²⁸. Konstrukcja automatycznej skuteczności e.n.a., jako wprowadzająca zasadnicze odstępstwo od zasady, iż decyzje wydane przez organy określonego państwa wywierają skutki wyłącznie w jego granicach, powinna bowiem zostać wyraźnie przewidziana w treści decyzji ramowej o e.n.a. Trudno uznać, iż wystarczające jest tu powołanie się w art. 1 ust. 2 tej decyzji

²⁶ Tak również A. Górski, A. Sakowicz (red.), *Zwalczanie...*, op. cit., s. 389; por. też M. Rogacka-Rzewnicka, *Europejski nakaz aresztowania jako instytucja procesu karnego*, w: L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żochowska (red.), *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, Warszawa 2005, s. 623.

²⁷ Por. A. Górski, A. Sakowicz (red.), *Zwalczanie...*, op. cit., s. 388.

²⁸ Zob. szerzej S. Steinboim, *Glosa...*, op. cit., s. 150–151.

ramowej na zasadę wzajemnego uznawania, skoro nie przewidziano w niej automatycznej skuteczności e.n.a. w odniesieniu do przekazania osoby ściganej, wyraźnie wymagając w tym zakresie decyzji organu sądowego państwa wykonania e.n.a.²⁹. Uznanie, iż skuteczność taka ma miejsce w odniesieniu do aresztowania osoby ściganej, nie obejmuje zaś przekazania, byłoby oczywistą niekonsekwencją. Przyjąć zatem należy, że e.n.a. jest dokumentem pośrednim pomiędzy decyzją sądową a wnioskiem, który podlega rozpoznaniu przez właściwy organ sądowy państwa, na którego terytorium przebywa osoba ścigana, pozbawienie wolności zaś tej osoby nie jest prostą konsekwencją wydania e.n.a. To jedynie fakt, iż organ sądowy jednego z państw członkowskich UE wydał e.n.a., oraz zawarte w e.n.a. informacje mogą spowodować, iż właściwy organ sądowy państwa wykonania e.n.a., dążąc do zapewnienia skuteczności przekazania, zdecyduje o aresztowaniu osoby ściganej na czas rozpoznania owego „wniosku” (e.n.a.) i ewentualnego przekazania osoby ściganej. Również sama treść wzoru e.n.a. określonego w decyzji ramowej nie pozostawia żadnych wątpliwości, skoro jego początkowa część brzmi: „Wnioskuje, żeby wymienioną niżej osobę aresztowano i przekazano w celu ...” (*/ request that the person mentioned below be arrested and surrendered for the purposes...*)³⁰. Powyższe wnioski znajdują dodatkowe wsparcie w analizie przepisów implementujących decyzję ramową o e.n.a. przyjętych przez państwa członkowskie UE. Zdecydowana większość z nich zawiera bowiem wyraźne regulacje dotyczące stosowania środków zapobiegawczych na czas trwania postępowania w przedmiocie wykonania e.n.a.

Nie bez znaczenia jest tu również relacja między e.n.a. a orzeczeniem, w związku z którym doszło do jego wydania. E.n.a. jest niewątpliwie konsekwencją wydania prawomocnego wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności lub orzekającego inny środek polegający na pozbawieniu wolności albo też postanowienia o tymczasowym aresztowaniu, które to orzeczenia są wskazywane w treści e.n.a. (zob. art. 607c § 1 pkt 4 k.p.k., art. 8 ust. 1 lit. c decyzji ramowej o e.n.a.). Osoba ścigana ma możliwość odwołania się od tych decyzji w zwykłym trybie w państwie wydania e.n.a. W przypadku Polski może zatem wnieść apelację od wyroku wydanego w pierwszej instancji (art. 444 k.p.k.) lub też zażalenie na postanowienie o tymczasowym aresztowaniu (art. 252 § 1 k.p.k.) czy na postanowienie co do środka zabezpieczającego (art. 459 § 2 k.p.k.). Z drugiej strony, z uwagi na powszechne respektowanie w państwach UE standardów wynikających z EKPCz i orzecznictwa strasburskiego, będzie miała również zapewnioną możliwość odwołania się do sądu w celu zbadania legalności pozbawienia jej wolności w państwie wykonania e.n.a. Istnieje zatem pełna symetria między możliwością zaskarżenia decyzji związanych z pozbawieniem wolności zapadłych w państwie wydania e.n.a. oraz w państwie jego wykonania. Każda z nich wywołuje skutki zasadniczo na terytorium państwa, którego organ ją wy-

²⁹ Por. A. Górski, A. Sakowicz (red.), *Zwalczanie...*, op. cit., s. 388.

³⁰ Wzór e.n.a. określony rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 kwietnia 2004 r. (Dz.U. Nr 73, poz. 664) zawiera w swej początkowej części zdanie: „Wnoszę o aresztowanie wymienionej powyżej osoby i jej przekazanie organom sądowym w celu...”.

dał, co jest wystarczające do osiągnięcia rezultatu w postaci przekazania osoby ściganej.

Postępowanie związane z wykonaniem e.n.a. można podzielić na dwie zasadnicze fazy. Pierwsza trwa do chwili prawomocnego rozstrzygnięcia w kwestii przekazania osoby ściganej i sprowadza się do rozstrzygnięcia kwestii przekazania osoby ściganej, a także stosowanych wobec niej środków przymusu. Druga zaś faza to czas od momentu uprawomocnienia się orzeczenia o przekazaniu osoby ściganej, kiedy to trwające pozbawienie wolności osoby ściganej jest już w pewnym sensie konsekwencją respektowania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w ramach UE. Dalsze pozbawienie wolności i przekazanie osoby ściganej znajduje tu bowiem dodatkowe oparcie w fakcie uznania e.n.a. za podlegający wykonaniu, a także istnienia orzeczenia, w związku z którym wydano e.n.a. Można zatem byłoby nawet zaryzykować tezę, iż w odniesieniu do okresu po uprawomocnieniu się orzeczenia o wykonaniu e.n.a. i przekazaniu osoby ściganej nie ma potrzeby stosowania środka zapobiegawczego i np. wydawania postanowień o tymczasowym aresztowaniu osoby ściganej, gdyż podstawa pozbawienia wolności wynika wprost z uznanego w państwie wykonującym e.n.a. orzeczenia, w związku z którym wydano e.n.a. W tym kontekście nie można zwłaszcza pominąć faktu, iż w art. 23 decyzji ramowej o e.n.a. i art. 607n k.p.k. wyraźnie określono terminy, w których powinno nastąpić przekazanie osoby ściganej, a także określono skutki ich przekroczenia. Maksymalny czas ewentualnego pozbawienia wolności jest zatem ściśle limitowany. Z drugiej jednak strony należy mieć świadomość, iż realizacja powyższych tez mogłaby rodzić dość poważne komplikacje zwłaszcza w praktyce. Z tego punktu widzenia niezwykle istotne jest w przypadku stosowania tymczasowego aresztowania lub innych środków skutkujących pozbawieniem wolności jasne i nie budzące wątpliwości określenie czasu stosowania takiego środka. Wobec istniejącej możliwości zmiany terminu przekazania osoby ściganej, o której mowa w art. 23 ust. 3 i 4 decyzji ramowej o e.n.a. i art. 607n § 2 k.p.k., mogłoby niekiedy dochodzić do poważnych wątpliwości zwłaszcza u służb więziennych fizycznie wykonujących te środki wobec osoby ściganej.

Dotychczasowe uwagi przekonują, że w żadnym razie nie ma podstaw do twierdzenia, iż sam e.n.a. jest podstawą pozbawienia wolności osoby ściganej, a zatem i brak jest z tej perspektywy potrzeby wprowadzania jego zaskarżalności. O braku takiej potrzeby przekonuje również fakt, iż w przeważającej większości państw członkowskich dodatkowo możliwe będzie również odwołanie się od samej decyzji o przekazaniu. Jedynie w odniesieniu do e.n.a. wydanego w celu ścigania osoby znajdującej się na terytorium państwa, w którym nie jest możliwe odwołanie się od decyzji o przekazaniu, można byłoby rozważać taką potrzebę. Wydaje się jednak, że wskazany ścisły związek między e.n.a. a orzeczeniem, z którego wynika podstawa pozbawienia wolności, sprawia, iż e.n.a. jest w pewnym sensie konsekwencją tego orzeczenia, a więc za wystarczającą w zupełności należy uznać możliwość zaskarżenia tego właśnie orzeczenia. Powyższe uwagi pozwalają zatem na uznanie, iż regulacja kodeksowa stanowi dopuszczalny wy-

jątek ustawowy od zasady zaskarżalności decyzji wydanych w pierwszej instancji, na który zezwala przepis art. 78 Konstytucji RP³¹.

De lege ferenda należy natomiast postulować dopuszczenie możliwości zaskarżenia postanowienia o odmowie wydania e.n.a. przez prokuratora³². Nie ulega bowiem wątpliwości, iż odmowa wydania e.n.a., zwłaszcza w postępowaniu przygotowawczym, negatywnie wpływa na faktyczne możliwości realizowania przez prokuratora funkcji ścigania i obowiązków nałożonych na niego przez zasadę legalizmu.

Przechodząc do innych decyzji zapadających w toku postępowania w przedmiocie wydania e.n.a., należy konsekwentnie przyjąć, iż zażalenie nie przysługuje również na decyzję prokuratora lub sądu w przedmiocie wystąpienia na podstawie art. 607h § 1 k.p.k. do organu wymiaru sprawiedliwości państwa wykonania e.n.a. o zajęcie i przekazanie przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa oraz przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, jeżeli wniosek taki nie został zamieszczony w e.n.a., lecz kierowany jest odrębnie do organu państwa wykonania e.n.a. Taka decyzja stanowi bowiem odpowiednik postanowienia o wydaniu e.n.a., tyle że dotyczy przedmiotów.

Podobnie należy ujmować kwestię dopuszczalności zaskarżenia postanowienia sądu o wystąpieniu z wnioskiem do państwa wykonania e.n.a. o wyrażenie zgody na dalsze przekazanie (art. 607i § 2 k.p.k.). Treść tego wniosku jest analogiczna z treścią e.n.a., z tą różnicą, iż nie jest konieczne zachowanie samej formy e.n.a. Jego celem jest uzyskanie zgody państwa, które przekazało osobę ściganą Polsce, na dalsze przekazanie tej osoby do innego państwa członkowskiego UE. W porównaniu z postanowieniem o wydaniu e.n.a. nie może tu natomiast już w ogóle być mowy o jakimkolwiek związku z pozbawieniem wolności osoby ściganej w państwie, do którego ten wniosek jest kierowany, gdyż osoba ta została już przekazana i znajduje się na terytorium Polski. Odpadają zatem wątpliwości podnoszone wyżej w rozważaniach poświęconych zaskarżalności postanowienia o wydaniu e.n.a. W konsekwencji przyjąć należy, że skoro na postanowienie o wydaniu e.n.a. nie przysługuje zażalenie, to tym bardziej zaskarżalne nie jest postanowienie o wystąpieniu z wnioskiem do państwa wykonania e.n.a. o wyrażenie zgody na dalsze przekazanie.

Szczególna sytuacja ma miejsce w przypadku postanowienia o przekazaniu na podstawie art. 607j § 2 k.p.k. skazanego do państwa wykonania e.n.a. w celu wykonania orzeczonej kary lub środka. W uzasadnieniu projektu ustawy wprowadzającej rozdział 65a do k.p.k. wskazano, że uznano za niecelowe wprowadzanie zaskarżalności postanowienia o przekazaniu do wykonania kary ze względu na

³¹ Z przytoczonych względów trudno mówić tu o luce w ustawie (tak M. Rogacka-Rzewnicka, *Europejski...*, op. cit., s. 622), czy też o pominięciu tej kwestii przez ustawodawcę (tak B. Dudzik, *Europejski nakaz aresztowania – nowa forma współpracy w sprawach karnych w Unii Europejskiej*, w: L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego*, Lublin 2005, s. 724). Wskazane argumenty wydają się potwierdzać, iż brak zaskarżalności postanowienia o wydaniu e.n.a. jest świadomą decyzją ustawodawcy.

³² Szerszą argumentację zob. S. Steinborn, *Głosa...*, op. cit., s. 154–155.

to, że przekazanie jest spełnieniem warunku przedstawionego wcześniej przez państwo wykonania e.n.a. Nie można zatem dopatrywać się w omawianym przepisie luki i stosować analogii dla jej usunięcia. Wobec tego należy przyjąć, iż na postanowienie o przekazaniu na podstawie art. 607j § 2 k.p.k. nie przysługuje zażalenie³³. Decyzja ustawodawcy nie może jednak być uznana za prawidłową. Należy w pełni podzielić wątpliwości co do zgodności omawianego uregulowania z konstytucyjnym prawem do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 ust. 1 Konstytucji RP), tym bardziej że postanowienie w przedmiocie przekazania jest zaskarżalne zażaleniem na podstawie art. 607l § 3 k.p.k., są to zaś decyzje o tożsamym skutku, polegającym na przekazaniu osoby ściganej do innego państwa członkowskiego UE. Nie wydaje się tu mieć istotnego znaczenia fakt, iż przekazanie osoby ściganej na podstawie art. 607j § 2 k.p.k. jest konsekwencją tzw. przekazania warunkowego³⁴. Doniosłe konsekwencje postanowienia o przekazaniu wydanego na podstawie art. 607j § 2 k.p.k. przemawiają jednoznacznie za potrzebą dopuszczenia jego zaskarżalności. Nie można bowiem wykluczyć sytuacji, w których osoba ścigana będzie miała ewidentny interes prawny w zaskarżeniu postanowienia o przekazaniu³⁵. Dopóki jednak nie nastąpi zmiana obecnego stanu prawnego, nie wydaje się możliwe wyprowadzanie dopuszczalności zaskarżenia omawianego postanowienia z przepisu art. 607l § 2 k.p.k. Nie pozwala na to przede wszystkim przyjęta systematyka kodeksowa przepisów o e.n.a.

V. UNORMOWANIA ZAWARTE W POLSKIM KODEKSIE POSTĘPOWANIA KARNEGO – POSTĘPOWANIE W PRZEDMIOCIE WYKONANIA E.N.A. (PRZEKAZANIA OSOBY ŚCIGANEJ)

Prawodawca europejski, jak już wcześniej wskazywano, pozostawił swobodę w rozstrzygnięciu przez ustawodawców krajowych kwestii zaskarżalności decyzji dotyczących wykonania e.n.a. i przekazania osoby ściganej. Polski kodeks postępowania karnego przewiduje w art. 607l § 3, iż na postanowienie sądu w przedmiocie przekazania przysługuje zażalenie. Należy uznać to za decyzję trafną, jako że w świetle standardu wynikającego z art. 78 Konstytucji RP, zwłaszcza zważywszy zwłaszcza na konsekwencje postanowienia o przekazaniu osoby ściganej, rozwiązanie przeciwne byłoby trudne do obrony.

³³ Podobnie W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 563; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2005, s. 1435; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 19; por. również A. Górski, A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks...*, op. cit., s. 1287.

³⁴ Zob. szerzej P. Kruszyński, *O niektórych propozycjach rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (w redakcji z dnia 19 sierpnia 2003 r.)*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 2, s. 11.

³⁵ Zob. też S. Steinbom, w: L.K. Paprzycki, S. Steinbom, J. Grajewski (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2006, t. 2, s. 815–816.

Użyty w przepisie art. 607l § 3 k.p.k. zwrot „w przedmiocie” wskazuje w sposób jednoznaczny, że zaskarżalne są wszelkie decyzje dotyczące przekazania osoby ściganej. Do tej kategorii zaliczyć należy przede wszystkim:

- postanowienie pozytywne – o przekazaniu osoby ściganej,
- postanowienie o przekazaniu warunkowym na podstawie art. 607t § 1 k.p.k.
 - jest to bowiem szczególnie postać przekazania osoby ściganej będącej obywatelem polskim lub azylantem,
- postanowienie o dalszym przekazaniu osoby ściganej (art. 607i k.p.k.) – jest to bowiem w swej istocie postanowienie o przekazaniu; jest ono zaskarżalne bez względu na to, czy nie jest tu wymagana zgoda organu sądowego państwa, które przekazało osobę ściganą do Polski (art. 607i § 1 k.p.k.), czy też zgoda taka została uzyskana (art. 607i § 2 k.p.k.),
- postanowienie negatywne – o odmowie przekazania (zarówno na podstawie obligatoryjnej, jak i fakultatywnej odmowy)³⁶.

Zażalenie na podstawie art. 607l § 3 k.p.k. przysługuje również na postanowienie o odroczeniu przekazania na podstawie art. 607o k.p.k., które sąd wydaje, jeżeli przeciwko osobie ściganej prowadzone jest postępowanie karne w Polsce lub ma tu być wykonana kara³⁷. Wynika to z faktu, iż rozstrzygnięcie to zapada łącznie z wydaniem postanowienia o przekazaniu osoby ściganej, w tej samej decyzji procesowej. Sztuczne było rozdzielanie tych dwóch rozstrzygnięć, tym bardziej że zaskarżenie postanowienia w części dotyczącej przekazania jednocześnie pociąga za sobą zakwestionowanie rozstrzygnięcia dotyczącego odroczenia. Wydaje się poza tym, iż rozstrzygnięcie o odroczeniu przekazania mieści się w szerokim sformułowaniu „w przedmiocie przekazania” zawartym w art. 607l § 3 k.p.k. Otwiera to zatem również możliwość zaskarżenia, np. przez prokuratora, samej decyzji o odroczeniu przekazania, bez kwestionowania rozstrzygnięcia o przekazaniu.

Z kolei w przypadku postanowienia o odmowie przekazania obywatela polskiego, azylanta, osoby mającej miejsce zamieszkania na terytorium RP i zarządzeniu wykonania kary lub środka orzeczonych przez organ sądowy państwa wydania e.n.a. (art. 607s § 3 k.p.k.) należy uznać, że skoro ustawodawca nakazuje rozstrzygnąć łącznie w jednym postanowieniu kwestię odmowy wykonania e.n.a. oraz wykonania kary lub środka orzeczonych przez organ sądowy państwa wydania e.n.a., także w razie odroczenia posiedzenia, to celowe jest uznanie, iż postanowienie to w całości jest postanowieniem w przedmiocie przekazania³⁸. Wykonanie kary w Polsce jest bowiem prostą konsekwencją odmowy przekazania z uwagi na fakt niewyrażenia przez osobę ściganą zgody na przekazanie. Co więcej, w takim przypadku jest to element obligatoryjny postanowienia o odmowie wykonania e.n.a. Nie można natomiast podzielić stanowiska, że wskazane

³⁶ Podobnie T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 1440; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 23.

³⁷ Podobnie T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 1440; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 23.

³⁸ Zob. też S. Steinborn, w: J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks...*, op. cit., t. 2, s. 875.

postanowienie jest zaskarżalne, gdyż zamyka drogę do wydania wyroku³⁹, czy też jako kończące postępowanie⁴⁰. W rozważanej sytuacji chodzi bowiem o przekazanie osoby ściganej w celu wykonania w innym państwie kary już orzeczonej, odmowa przekazania zaś skutkuje wdrożeniem w Polsce postępowania wykonawczego. A zatem w przypadku niewydania tego postanowienia i tak nie doszłoby do wydania wyroku, gdyż w państwie wydania e.n.a. w razie przekazania miałoby miejsce wszczęcie postępowania wykonawczego w celu wykonania już orzeczonej kary. Przedmiotowe postanowienie nie ma zatem charakteru zamykającego drogę do wydania wyroku w rozumieniu art. 459 § 1 k.p.k., w polskiej procedurze karnej zaś brak ogólnej reguły dopuszczającej zaskarżanie zażaleniem orzeczeń kończących postępowanie.

Przepis art. 607s § 3 k.p.k. znajduje również odpowiednie zastosowanie w razie warunkowego przekazania obywatela polskiego lub azylanta (art. 607t § 2 k.p.k.). Po skazaniu takiej osoby w państwie wydania e.n.a. na karę pozbawienia wolności jest ona przekazywana „powrotnie” do Polski, a następnie wszczynane jest postępowanie wykonawcze. W tym celu sąd wydaje postanowienie o wykonaniu kary lub środka orzeczonych w państwie wydania e.n.a. wobec osoby ściganej przekazywanej warunkowo (art. 607t § 2 k.p.k.). W odróżnieniu od przepisu art. 607s § 3 k.p.k. nie następuje tu odmowa wykonania e.n.a., a zatem nie może mieć zastosowania przepis art. 607l § 3 k.p.k. Przyjąć zatem należy, iż przedmiotowe postanowienie nie jest zaskarżalne zażaleniem, gdyż jak to już wskazywano w odniesieniu do przepisu art. 607s § 3 k.p.k., nie zamyka ono drogi do wydania wyroku ani nie ma charakteru kończącego postępowanie⁴¹.

Niewątpliwie jednak odrębnym zagadnieniem jest kwestia celowości, aby zarówno na postanowienie wydawane na podstawie art. 607s § 3 k.p.k., jak i wydawane na podstawie art. 607t § 2 k.p.k. służyło stronom zażalenie, i to bez potrzeby, jak jest to w pierwszym ze wskazanych przypadków, uciekania się do rozszerzającej wykładni przepisu art. 607l § 3 k.p.k. Chodzi tu bowiem o decyzje, na mocy których następuje wykonanie w Polsce kary pozbawienia wolności lub środka polegającego na pozbawieniu wolności orzeczonych przez organ sądowy innego państwa. *De lege ferenda* należy zatem postulować wprowadzenie w obu wskazanych przepisach wyraźnej podstawy do zaskarżenia przedmiotowych postanowień.

Oprócz wcześniej wskazanych, zaskarżalne na podstawie art. 607l § 3 k.p.k. nie są również następujące decyzje:

³⁹ Tak E. Sadzik, K. Zgryzek, P. Hofmański (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2007, t. 3, s. 652; podobnie A. Górski, A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks...*, op. cit., s. 1317; A. Górski, A. Sakowicz, w: *Zwalczanie...*, op. cit., s. 376.

⁴⁰ Tak T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 1452; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 30–31.

⁴¹ Odmienne P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, op. cit., t. 3, s. 654; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 1453; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 31.

- a) postanowienie o przedłużeniu terminu do wydania postanowienia w przedmiocie przekazania wydawane na podstawie art. 607m § 2 k.p.k.⁴²,
- b) postanowienie o odroczeniu rozpoznania kolejnego wniosku wydane na podstawie art. 607x § 2 k.p.k., gdyż nie jest to postanowienie w przedmiocie przekazania⁴³,
- c) postanowienie o zawieszeniu postępowania oraz o podjęciu zawieszonego postępowania wydawane na podstawie art. 607y § 1 i 2 k.p.k., choć w tym przypadku zażalenie służy w myśl reguły ogólnej określonej w art. 22 § 2 k.p.k.⁴⁴

Zażalenie na podstawie art. 607l § 3 k.p.k. nie przysługuje również na wydawane na podstawie art. 607 za § 1 k.p.k. postanowienie w przedmiocie wyrażenia zgody na dalsze przekazanie, ani na postanowienie w przedmiocie wyrażenia zgody na ściganie (wykonanie kary) w państwie wydania e.n.a. za przestępstwa popełnione przed przekazaniem osoby ściganej, które nie stanowiły podstawy przekazania. Nie są one również zaskarżalne na podstawie art. 459 § 1 k.p.k., gdyż nie zamykają drogi do wydania wyroku, sam zaś fakt, że kończą one postępowanie w przedmiocie wyrażenia zgody na dalsze ściganie lub dalsze przekazanie nie jest wystarczającą podstawą do przyjęcia ich zaskarżalności w drodze zażalenia⁴⁵. W przepisie art. 607za § 1 k.p.k. wyraźnie wskazano przepisy rozdziału 65b k.p.k., które mają odpowiednie zastosowanie w omawianym przypadku. Brak jest w nim odesłania do stosowania art. 607l § 3 k.p.k. Takie rozwiązanie ustawowe należy ocenić krytycznie, gdyż w rzeczywistości wskazane postanowienia w swych skutkach niewiele różnią się od postanowienia o przekazaniu, które na mocy art. 607l § 3 k.p.k. jest zaskarżalne. Jedyna różnica polega na tym, że przedmiotowe postanowienie nie powoduje fizycznego przekazania osoby ściganej z Polski do innego państwa, jednakże otwiera drogę do dalszego jej przekazania lub ścigania (wykonania kary) za czyny inne niż te, które były podstawą przekazania z Polski. Wyrażne wskazanie w art. 607za § 1 k.p.k., jakie przepisy rozdziału 65b stosuje się odpowiednio w postępowaniu dotyczącym wyrażenia zgody na dalsze ściganie lub dalsze przekazanie, uniemożliwia jednak uzupełnianie tej listy o przepis art. 607l § 3 k.p.k. Postulować jednak należy *de lege ferenda*, aby takie postanowienia mogły być zaskarżane przez strony zażaleniem.

Postanowienia zaskarżalne na podstawie art. 607l § 3 k.p.k. wydawane są przez sąd okręgowy, a zatem zażalenie przysługuje na zasadach ogólnych określonych w rozdziale 50 k.p.k. do sądu apelacyjnego (art. 26 k.p.k.). Osobami uprawnionymi do wniesienia zażalenia są strony postępowania w przedmiocie wykonania e.n.a., a zatem osoba ścigana (oraz jej obrońca) i prokurator.

Termin do wniesienia zażalenia co do zasady wynosi 7 dni od dnia ogłoszenia postanowienia (art. 460 k.p.k.). Jeżeli jednak strona nie brała udziału w posiedzeniu lub nie była obecna przy ogłoszeniu postanowienia, wówczas należy

⁴² Tak też A. Górski, A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks...*, op. cit., s. 1298.

⁴³ Tak też T. Grzegorzczuk, *Kodeks...*, s. 1440; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 23.

⁴⁴ Por. przyp. 43.

⁴⁵ Odmienne T. Grzegorzczuk, *Kodeks...*, op. cit., s. 1464; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 38.

doręczyć jej odpis tego postanowienia (art. 100 § 2 k.p.k.), termin zaś dla tej strony liczy się od dnia doręczenia (art. 460 k.p.k.). Przepis art. 6071 § 3 k.p.k. przewiduje również regulację szczególną w sytuacji, gdy osoba ścigana złożyła oświadczenie o zgodzie na przekazanie. W takim przypadku zażalenie należy wnieść w terminie 3 dni od dnia ogłoszenia postanowienia. Termin ten dotyczy zarówno osoby ściganej i jej obrońcy, jak i prokuratora, a liczony jest od dnia ogłoszenia postanowienia niezależnie od tego, czy osoba uprawniona do wniesienia zażalenia brała udział w posiedzeniu i była obecna przy jego ogłoszeniu. Wówczas wprawdzie należy, stosownie do przepisu art. 100 § 2 k.p.k., doręczyć odpis postanowienia, jednakże nie wpływa to na bieg terminu. Celem takiego unormowania jest przyspieszenie postępowania w sytuacji, gdy osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie, a zatem nie ma konieczności zachowywania wszystkich uregulowań o charakterze gwarancyjnym. Z drugiej jednak strony można mieć poważne wątpliwości co do spełnienia standardu rzetelnego procesu w sytuacji, gdy osoba ścigana pozbawiona jest wolności i nie ma obrońcy, a postanowienie o wykonaniu e.n.a. zostanie wydane na posiedzeniu późniejszym niż to, na którym osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie i nie zostanie ona na to późniejsze posiedzenie sądu sprowadzona. Wówczas doręczenie postanowienia sądu w większości przypadków nastąpi już po upływie terminu do wniesienia zażalenia, a osoba ścigana nie będzie miała żadnych możliwości uzyskania informacji o postanowieniu przed upływem terminu. Skoro już ustawodawca wprowadza możliwość zaskarżenia postanowienia sądu również w razie wyrażenia zgody na przekazanie, inne uregulowania nie powinny niweczyć tego uprawnienia osoby ściganej. Dlatego też w takiej sytuacji należy postulować stosowanie w praktyce przez sądy jednego z dwóch rozwiązań: ustanowienie obrońcy z urzędu lub zarządzenie sprowadzenia osoby ściganej na posiedzenie sądu. Zastosowanie w przedstawionej sytuacji przepisu art. 419 § 2 k.p.k. nie wydaje się prowadzić do pożądaných rezultatów, gdyż przepis art. 6071 § 3 zd. 2 k.p.k. wyraźnie przewiduje, iż termin do wniesienia zażalenia biegnie od dnia ogłoszenia postanowienia.

Skrócenie terminu do wniesienia zażalenia ma miejsce jedynie w razie wyrażenia zgody przez osobę ściganą na przekazanie, nie dotyczy zaś sytuacji, gdy osoba ścigana wyłącznie zrezygnuje z ochrony wynikającej z zasady specjalności⁴⁶. Nie ma bowiem żadnego merytorycznego związku między zgodą osoby ściganej wyłącznie na niestosowanie zasady specjalności a uzasadnieniem dla skrócenia postępowania⁴⁷. Można natomiast rozważać, czy w ogóle była potrzeba wprowadzania zaskarżalności postanowień w przedmiocie przekazania wydawanych w sytuacji, gdy osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie. Wcześniej

⁴⁶ Odmienne P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, op. cit., t. 3, s. 635; A. Górski, A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks...*, op. cit., s. 1296–1297; A. Górski, A. Sakowicz, w: *Zwalczanie...*, op. cit., s. 372; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 1440; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 23.

⁴⁷ Zob. szerzej S. Steinbom, w: J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinbom, *Kodeks...*, op. cit., t. 2, s. 842–843.

już wskazano (zob. pkt II niniejszego opracowania), że w szeregu państw członkowskich UE, przy ogólnej zasadzie dopuszczalności zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie przekazania, wyłączono możliwość odwołania się, gdy osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie. Rodzime rozwiązanie (podobne przyjęto też w Słowenii), jako w pewnym sensie kompromisowe, wydaje się jednak zasługiwać na generalną aprobatę. Z jednej bowiem strony możliwe jest zaskarżenie postanowienia o odmowie przekazania, jako że wyrażenie zgody nie przesądza jeszcze ostatecznej decyzji sądu, która może być odmowna, np. w razie zaistnienia jednej z podstaw określonych w art. 607p k.p.k. Z drugiej zaś osoba ścigana również nie jest pozbawiona możliwości kwestionowania postanowienia sądu o przekazaniu, co może być uzasadnione zwłaszcza w sytuacji, gdy zgoda na przekazanie została wyrażona niedobrowolnie lub pod wpływem błędu. Skrócenie terminu do wniesienia zażalenia do 3 dni od ogłoszenia postanowienia powoduje, że w większości wypadków postanowienie o przekazaniu szybko się uprawomocni, skoro zasadniczo osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie i racjonalnie rozumując, nie będzie wносиła zażaleń. Z kolei w sytuacjach wyjątkowych, których nigdy nie można wykluczyć, osoba ścigana nie jest całkowicie pozbawiona możliwości obrony swych praw i zaskarżenia przedmiotowej decyzji.

Postępowanie zażaleniowe, zarówno w odniesieniu do postanowienia o przekazaniu, jak i postanowienia odmownego, powinno być przeprowadzone szybko i sprawnie. Przepis art. 607m k.p.k. określa terminy, w których powinno dojść do wydania postanowienia o przekazaniu. W tym jednak zakresie polska regulacja dotknięta jest pewnymi mankamentami. Treść art. 607m § 1 i 2 k.p.k. wskazuje bowiem, iż określone w nich terminy dotyczą wydania postanowienia w pierwszej instancji, w odróżnieniu bowiem od art. 607n § 1 k.p.k. mowa jest w nim o wydaniu „postanowienia w przedmiocie przekazania”, a nie „prawomocnego postanowienia”⁴⁸. Tymczasem w art. 17 ust. 2 i 3 decyzji ramowej o e.n.a. użyto zwrotu *final decision*, co wskazuje, iż ustawodawcy europejskiemu przy określeniu terminów chodziło o wydanie prawomocnego orzeczenia. Powstaje zatem sytuacja, w której postanowienie w przedmiocie przekazania powinno zapaść w ciągu 60 dni od dnia zatrzymania osoby ściganej, rozpoznanie zaś zażalenia na to postanowienie nie jest już ograniczone żadnym terminem. Wydaje się jednak, że z samej swej natury postępowanie odwoławcze powinno zostać przeprowadzone szybciej (licząc od chwili skutecznego wniesienia zażalenia niezawierającego już braków formalnych) niż pierwszoinstancyjne. W niektórych państwach członkowskich wręcz wyznaczono konkretne terminy, w których powinno dojść do rozpoznania środka odwoławczego. Takie rozwiązanie wydaje się warte rozważenia. *De lege ferenda* postulować należy zmianę przepisu art. 607m § 1 k.p.k. i określenie niezależnych terminów: jednego na wydanie postanowienia w przedmiocie przekazania w pierwszej instancji (np. 40 dni) oraz drugiego dotyczącego

⁴⁸ Zob. też P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, op. cit., t. 3, s. 636; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 1441; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 23; S. Steinborn, w: J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks...*, op. cit., t. 2, s. 841.

rozpoznania zażalenia (np. 10 dni od dnia przekazania zażalenia wraz z aktami sprawy do sądu odwoławczego, przy zastrzeżeniu, iż przekazanie powinno nastąpić w terminie 3 dni od wniesienia zażalenia). Wówczas przedłużenie terminu o kolejne 30 dni przewidziane w art. 607m § 2 k.p.k. mogłoby mieć miejsce w sytuacji, gdy wpłynęło zażalenie dotknięte brakami formalnymi lub sąd odwoławczy uchylił postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Wniesienie zażalenia na postanowienie o przekazaniu osoby ściganej powoduje konieczność rozstrzygnięcia kwestii wykonalności zaskarżonego postanowienia. W myśl reguły ogólnej określonej w art. 462 § 1 k.p.k. zażalenie nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego postanowienia. W przepisach rozdziału 65b brak unormowania wprost wyłączającego zastosowanie art. 462 § 1 k.p.k. Za taką regulację należy jednak uznać przepis art. 607n § 1 k.p.k., który wyraźnie stanowi, iż przekazanie może dotyczyć wyłącznie osoby ściganej, wobec której zapadło prawomocne postanowienie o przekazaniu.

W celu zapewnienia skuteczności wykonania e.n.a. w Polsce konieczne może być pozbawienie lub ograniczenie wolności osoby ściganej do czasu rozstrzygnięcia kwestii wykonania e.n.a. i ewentualnego jej przekazania państwu wydania e.n.a. Postępowanie w przedmiocie wykonania e.n.a. zazwyczaj zatem łączyć się będzie z zatrzymaniem i zastosowaniem środków zapobiegawczych, w tym zwłaszcza tymczasowego aresztowania. W takiej sytuacji osoba ścigana może złożyć zażalenie na zatrzymanie (art. 246 k.p.k.), które rozpoznane będzie przez sąd rejonowy miejsca zatrzymania lub prowadzenia postępowania. Z kolei na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego stosowanego w związku z e.n.a. zażalenie przysługuje na zasadach ogólnych, na podstawie stosowanego odpowiednio art. 252 k.p.k. (art. 607l § 3 k.p.k.). Zażalenie przysługuje do sądu apelacyjnego. Jeżeli nie ma możliwości wcześniejszego rozpoznania zażalenia na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego, powinno być ono rozpoznane łącznie z zażaleniem na postanowienie w przedmiocie przekazania⁴⁹. Należy przyjąć, że skrócenie terminu do wniesienia zażalenia, o którym mowa w art. 607l § 3 zd. 2 k.p.k., nie dotyczy zażalenia na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego, które wydane zostało już po złożeniu oświadczenia o wyrażeniu przez osobę ściganą zgody na przekazanie lub zgody na stosowanie zasady specjalności. Wskazuje na to budowa i systematyka art. 607l § 3 k.p.k., gdyż przepis dotyczący skrócenia terminu do wniesienia zażalenia znalazł się po przepisie przewidującym zaskarżalność postanowienia w przedmiocie przekazania, jednak przed przepisem odsyłającym do odpowiedniego stosowania art. 252 k.p.k. dotyczącego zaskarżalności postanowień w przedmiocie środków zapobiegawczych. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego wydane w związku z e.n.a. wnosi się na zasadach ogólnych, a zatem w terminie określonym w art. 460 zd. 1 k.p.k.

W toku postępowania w przedmiocie wykonania e.n.a. zapadać mogą również decyzje zaskarżalne na innych podstawach niż przepis art. 607l § 3 k.p.k.

⁴⁹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, op. cit., t. 3, s. 635.

Wskazać tu należy przede wszystkim postanowienie w przedmiocie zawieszenia postępowania (o zawieszeniu postępowania oraz o podjęciu zawieszonego postępowania) wydawane w przypadku zbiegu e.n.a. i wniosku o ekstradycję (art. 607y k.p.k.), w przypadku którego zażalenie służy w myśl reguły ogólnej określonej w art. 22 § 2 k.p.k.⁵⁰, chyba że wydane zostało przez sąd odwoławczy, a także postanowienie sądu o stwierdzeniu swojej niewłaściwości i przekazaniu sprawy sądowi właściwemu wydane na podstawie art. 607zc k.p.k., w przypadku którego zażalenie przysługuje na podstawie art. 35 § 3 k.p.k., który w sposób ogólny reguluje kwestię zaskarżalności postanowień w kwestii własnej właściwości wydawanych przez sądy⁵¹.

VI. DOPUSZCZALNOŚĆ KASACJI W POSTĘPOWANIU DOTYCZĄCYM E.N.A.

Od postanowień o wydaniu e.n.a. i odmowie wydania e.n.a. zarówno stronom, jak i Prokuratorowi Generalnemu i Rzecznikowi Praw Obywatelskich nie przysługuje kasacja, gdyż nie mają one charakteru orzeczeń kończących postępowanie. W przypadku postanowienia o wydaniu e.n.a. dalsze postępowanie przed polskimi organami będzie bowiem kontynuowane po przekazaniu osoby ściganej do Polski. Również postanowienie odmowne w żaden sposób, przynajmniej pod względem prawnym, nie tamuje dalszego postępowania.

Natomiast wydaje się, iż należy dopuścić możliwość zaskarżenia kasacją nadzwyczajną (art. 521 k.p.k.) postanowienia w przedmiocie przekazania na podstawie e.n.a., gdyż jest to orzeczenie sądu kończące postępowanie⁵². Ma tu bowiem miejsce analogiczna sytuacja, jak w przypadku postanowienia w przedmiocie stwierdzenia prawnej dopuszczalności ekstradycji, w odniesieniu do którego w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż ma charakter kończący postępowanie⁵³. Co więcej, w przypadku e.n.a. odpadają podstawowe wątpliwości związane z dopuszczalnością kasacji, które miały miejsce na gruncie ekstradycji, gdyż w postępowaniu dotyczącym e.n.a. prawomocne postanowienie sądu jest rzeczywiście ostatnią decyzją i brak etapu „administracyjnego”, w którym organem podejmującym decyzję jest Minister Sprawiedliwości, co charakterystyczne jest dla ekstradycji (zob. art. 603 § 5 k.p.k.).

Podobny charakter ma również wydawane na podstawie art. 607za § 1 k.p.k. postanowienie o wyrażeniu zgody na dalsze przekazanie oraz postanowienie o wyrażeniu zgody na ściganie (wykonanie kary) w państwie wydania e.n.a. za przestępstwa popełnione przed przekazaniem osoby ściganej, które nie stanowiły podstawy przekazania. Niewątpliwie kończą one postępowanie w przedmiocie

⁵⁰ T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 1440; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 23.

⁵¹ Odmienne P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, op. cit., t. 3, s. 670; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 1468; zob. też S. Steinborn, w: J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks...*, op. cit., t. 2, s. 919.

⁵² Tak również P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, op. cit., t. 3, s. 635–636; T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 1440; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 23.

⁵³ Zob. uchwałę SN z 17 października 1996 r., I KZP 27/96, OSNKW 1997, nr 1–2, poz. 1.

wyrażenia zgody na dalsze ściganie lub dalsze przekazanie⁵⁴. Uznać zatem należy, iż od takiego prawomocnego postanowienia może być wniesiona kasacja nadzwyczajna.

Dopuszczalność wniesienia kasacji nadzwyczajnej od postanowienia o przekazaniu osoby ściganej może natomiast budzić wątpliwości z innego powodu. Zgodnie z art. 607n § 1 k.p.k. osobę ściganą, wobec której zapadło prawomocne postanowienie o przekazaniu, przekazuje się właściwemu organowi sądowemu państwa wydania e.n.a. najpóźniej w terminie 10 dni od dnia uprawomocnienia się postanowienia. Oznacza to, iż w zwykłej sytuacji procesowej w zasadzie tylko w tym czasie możliwe jest wniesienie kasacji w celu wpłynięcia na ostateczne rozstrzygnięcie w przedmiocie przekazania. Późniejsze wniesienie kasacji, choć teoretycznie nie można go wykluczać, skoro kasacja nadzwyczajna nie jest ograniczona terminem, nie będzie miało realnego znaczenia dla sytuacji osoby ściganej, ale jedynie może mieć znaczenie np. z punktu widzenia dochodzenia odszkodowania od państwa polskiego z tytułu szkody wyrządzonej przekazaniem osoby ściganej pomimo braku ku temu podstaw. Jednakże nawet wniesienie kasacji w ciągu wskazanych powyżej 10 dni nie powoduje wstrzymania wykonania zaskarżonej decyzji. Kasacja nie jest bowiem środkiem odwoławczym o charakterze bezwzględnie suspensywnym⁵⁵. Zgodnie jednak z przepisem art. 532 § 1 k.p.k. Sąd Najwyższy może wstrzymać wykonanie zaskarżonego orzeczenia, jak i innego orzeczenia, którego wykonanie zależy od rozstrzygnięcia kasacji. Biorąc pod uwagę podmioty uprawnione do wniesienia kasacji, tylko w przypadku błyskawicznego podjęcia przez nie odpowiednich działań, kasacja będzie miała szansę dotrzeć do Sądu Najwyższego przed upływem 10 dni od uprawomocnienia się postanowienia o przekazaniu. Jednocześnie przepis art. 607n § 2 k.p.k. jedynie w nadzwyczajnych okolicznościach zezwala na przekroczenie pierwotnego 10-dniowego terminu przekazania. Nie wydaje się, aby mieściło się w nich wniesienie kasacji. Czy oznacza to zatem, iż kasacja jest w powyższym przypadku niedopuszczalna? Wydaje się jednak, że nie. Przede wszystkim należy podkreślić, iż praktyczne trudności w dotrzymaniu warunków skutecznego i efektywnego wniesienia kasacji nie mogą przesądzać o jej niedopuszczalności. To zagadnienie ma bowiem pierwotny charakter. Dopiero po przesądzeniu problemu dopuszczalności kasacji możliwe jest rozważanie problematyki jej wnoszenia i skuteczności. Odrębnym zagadnieniem jest kwestia relacji przepisu art. 607n k.p.k. i 532 k.p.k. Ten pierwszy z uwagi na swoje kategoryczne brzmienie wydaje się wykluczać możliwość niedotrzymania terminu przekazania z jakichkolwiek innych przyczyn niż wskazane w § 2. Wydaje się jednak, że przepis art. 532 § 1 k.p.k. ma tu charakter *lex specialis*, gdyż z perspektywy postępowania uregulowanego w rozdziale 65b k.p.k. reguluje on kwestię szczególną związaną z nadzwyczajnym środkiem odwoławczym, jakim jest kasacja. Ze swej natury przepis art. 532 k.p.k. ma charakter wyjątkowy. Niewątpliwie możliwość wstrzymania

⁵⁴ Por. T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 1464; idem, *Procedowanie...*, op. cit., s. 38.

⁵⁵ Zob. np. J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2005, s. 332.

wykonania postanowienia o przekazaniu niweczy cel, jakim jest szybkie przekazanie osoby ściganej w trybie e.n.a., któremu hołduje decyzja ramowa o e.n.a. Nie wydaje się jednak trafne odwoływanie się do argumentu nieprawidłowej implementacji decyzji ramowej dla uzasadnienia poglądu o niedopuszczalności kasacji od postanowienia o przekazaniu. Po pierwsze, sprzeczność z celami decyzji ramowej o e.n.a. nie jest efektem dopuszczenia możliwości wniesienia kasacji, ale jeśli już, to wyłącznie możliwości wstrzymania wykonania postanowienia o przekazaniu w sytuacji, gdy tę kasację już wniesiono. Po drugie, do wniesienia kasacji nie są uprawnione strony, ale jedynie dwa podmioty wskazane w art. 521 k.p.k., w odniesieniu do których – z uwagi na ich rangę i z założenia wysoce profesjonalny charakter – trudno zakładać, iż będą wносиły kasację bez uzasadnionych ku temu podstaw, jedynie dla samego torpedowania przekazania osoby ściganej. Oczywiście wstrzymanie wykonania postanowienia ma charakter wyjątkowy⁵⁶, a zatem nie w każdym przypadku wniesienia kasacji dochodzi do podjęcia takiej decyzji przez Sąd Najwyższy. W orzecznictwie wielokrotnie bowiem podkreślano, iż samo wniesienie kasacji nie stanowi dostatecznej podstawy do wstrzymania wykonania prawomocnych orzeczeń⁵⁷. Również sam fakt, iż na skutek niewstrzymania wykonania postanowienia może dojść do negatywnych konsekwencji trudnych do odwrócenia zwłaszcza wobec osoby ściganej, trudno jeszcze uznać za wystarczającą podstawę do wstrzymania wykonania. Oprócz tego musi bowiem istnieć realna szansa na uwzględnienie kasacji, a więc istotna jest merytoryczna zasadność kasacji⁵⁸. W odniesieniu do ekstradycji wskazuje się, że wniesienie kasacji na korzyść osoby ściganej powinno co do zasady pociągać za sobą wstrzymanie wykonania orzeczenia na podstawie art. 532 § 1 k.p.k., gdyż wydanie jej za granicę zniweczyć może cel, w jakim wniesiona została kasacja⁵⁹. Wprawdzie analogiczna sytuacja ma miejsce w przypadku przekazania w trybie e.n.a., jednak nie można oczekiwać od Sądu Najwyższego wstrzymania wykonania postanowienia o przekazaniu, bez wcześniejszej wstępnej weryfikacji zasadności kasacji. Dopiero spełnienie tego warunku powinno uzasadniać zastosowanie możliwości wynikającej z art. 532 § 1 k.p.k. Wydaje się zatem, iż wstrzymanie wykonania postanowienia o przekazaniu w sytuacji, gdy istnieją istotne wątpliwości co do jego prawidłowości, w żadnym razie nie może być uznane za działanie wymierzone w prawidłową implementację decyzji ramowej o e.n.a. Nie chodzi przecież w niej o przekazywanie osób ściganych w każdym przypadku, a wyłącznie wówczas, gdy istnieją ku temu podstawy. Jeżeli zatem dzięki wstrzymaniu wykonania postanowienia o przekazaniu możliwe będzie uniknięcie przekazania, które byłoby efektem rażącego naruszenia prawa mogącego mieć istotny

⁵⁶ Zob. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, op. cit., t. 3, s. 260.

⁵⁷ Zob. np. postanowienie SN z 25 marca 1998 r., II KKN 461/97, OSN – Prok. i Pr. 1998, nr 9, poz. 14; postanowienie SN z 6 czerwca 2000 r., II KKN 74/99, OSN – Prok. i Pr. 2002, nr 1, poz. 6.

⁵⁸ Zob. postanowienie SN z 22 marca 1996 r., I KKN 11/96, Wokanda 1996, nr 9, s. 13; J. Grajewski, w: J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks...*, op. cit., t. 2, s. 314; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, op. cit., t. 3, s. 195.

⁵⁹ L. Gardocki, w: J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2004, t. 3, s. 885.

wpływ na treść tego orzeczenia, to trudno uznać, aby na przeszkodzie temu miały stać postanowienia decyzji ramowej o e.n.a. Niewątpliwie ustawodawca, mówiąc w przepisie art. 607n § 1 k.p.k. o prawomocnym postanowieniu o przekazaniu, miał na myśli wyłącznie postanowienie zgodne z prawem.

Powyższe uwagi jasno pokazują jednak, iż problematyka dopuszczalności kasacji w odniesieniu do postanowień zapadających w związku z e.n.a. wymaga wyraźnego uregulowania w przepisach rozdziału 65b k.p.k. Ustawodawca powinien albo wyraźnie wyłączyć możliwość wniesienia kasacji od postanowienia w przedmiocie przekazania, albo też przyjmując rozwiązanie przeciwnie, ograniczyć możliwość wniesienia kasacji poprzez krótki termin, który powinien być również skorelowany z terminami przekazania osoby ściganej. Z punktu widzenia konsekwencji, jakie niesie za sobą wydanie postanowienia o przekazaniu osoby ściganej, lepsze wydaje się to drugie rozwiązanie.

POSSIBILITY OF LODGING COMPLAINT AGAINST DECISIONS ON THE EUROPEAN ARREST WARRANT

The study focuses on problem of lodging complaint against decisions on the European Arrest Warrant (EAW). The Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States (2002/584/JHA) does not contain any direct references to this question. The first part of the study includes analysis of the regulations adopted by the Member States of the EU. Lack of express regulation in the framework decisions on the EAW means solely that the European legislator left the question of the possibility of lodging a complaint to be regulated under national law. This should be perceived as the main cause for a substantial divergence among Solutions adopted in the Member States. This analysis enables to distinguish four types of Solutions in the Member States – from full challengeability of surrender decision to the complete exclusion of complaint. The second part aims to look for common standard relating to the possibility of lodging a complaint against the decision on issuing and execution of the EAW arising from international law acts as the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the International Pact on Civil and Political Rights. Also the provisions of Polish Constitution are analysed. The third part of the paper includes analysis of Polish code of criminal proceedings concerning the question of the possibility of lodging a complaint against decisions on issuing of the EAW and the fourth part concerning decisions on execution of the EAW. The last part focuses on possibility of lodging a cassation to the Supreme Court against decisions on executing the EAW.